

Riksdagens förvaltningsutskott

Hänv.: Er skrivelse 8.9.2021 HE 56/2021

1. Inledning

Såsom inbegärt utlåtande över *regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagstiftningen om social- och hälsovården och räddningsväsendet samt av vissa andra lagar med anledning av lagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet* (RP 56/2021 rd) anför Statens ämbetsverk på Åland (nedan ämbetsverket) följande.

I propositionen görs de tekniska ändringar som följer av rikslagstiftningen om inrättande av välfärdsområden och om reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet. Genom dessa ändringar uppdateras lagstiftningen så att den motsvarar det nya strukturella verksamhetsfältet och organiseringsansvaret. Genom lagen om välfärdsområde och lagen om ordnande av social- och hälsovård överförs organiseringsansvaret i riket för social- och hälsovården från kommunerna till välfärdsområdena i början av 2023. Motsvarande gäller även räddningsväsendet. Inrättandet av välfärdsområdena föranleder ändringar i ett stort antal rikslagar så att de motsvarar den nya organisationsstrukturen. I propositionen görs ändringar främst av teknisk art så att hänvisningar till kommuner, samkommuner och kommunala socialnämnder m.fl. i huvudsak ändras till hänvisningar till välfärdsområden. Syftet med propositionen är inte att ingripa i lagstiftningens innehåll.

2. Behörighetsfrågor gällande Åland

I avsnitt 11 i propositionen redogörs ingående för behörighetsfördelningen mellan landskapet Åland och riket i självstyrelselagen för Åland. I enlighet med behörighetsfördelningen gäller social- och hälsovårdsreformen inte landskapet Åland. I propositionen föreslås dock ändringar i den lagstiftning som på Åland hör till rikets lagstiftningsbehörighet och som således är direkt tillämplig på Åland. Tillämpningen av lagarna på Åland har dock väckt vissa frågeställningar gällande organisationen. I ett flertal lagar som gäller sådana riksuppgifter som för närvarande även på Åland handhas av kommunerna föreslås att det intas bestämmelser att det som i ifrågavarande lag föreskrivs om välfärdsområden i landskapet Åland ska tillämpas på kommunerna. I utkastet föreslås härvid dock inte några nya uppgifter för kommunerna, utan det är fråga om att göra sådana ändringar som föranleds av social- och hälsovårdsreformen. Avsikten är således inte heller när det gäller kommunerna på Åland att föreslå några nya uppgifter, utan endast att bibehålla nuläget för regleringen och tillämpningen. Ålandsdelegationen har i ett utlåtande 25.2.2021 till Social- och hälsovårdsministeriet tagit ställning till huruvida det är möjligt att bibehålla till rikets behörighet hörande uppgifter inom socialvården hos kommunerna på Åland trots att de i riket överförs till de nya välfärdsområdena. Enligt Ålandsdelegationens uppfattning kan av självstyrelselagen inte utläsas några hinder för att sådana till rikets behörighet hörande uppgifter som enligt rikslagstiftningen ankommer på kommunerna förblir kommunala uppgifter på

Åland fastän de i riket överförs på andra offentliga myndigheter som saknar motsvarighet på Åland. Finansieringen av de uppgifter som enligt gällande rikslagstiftning ankommer på kommunerna ingår i landskapet Åland tillkommande avräkningsbelopp och kan kanaliseras till kommunerna genom landskapsandelar eller andra landskapsbeslut. Ålandsdelegationen tog dock inte ställning till om det är förenligt med grundlagen att bibehålla vissa uppgifter hos en del kommuner (d.v.s. kommunerna på Åland) då de för de övriga kommunernas del (d.v.s. beträffande kommunerna i riket) överförs till andra myndigheter. Detta utlåtande, som gäller en frågeställning som är av väsentlig betydelse för reformens tillämpning på Åland, återges och analyseras i propositionen.

Även bestämmelserna i beredskapslagens 88 § är intressanta ur behörighetssynpunkt. Bestämmelserna gäller tryggnad av befolkningens social- och hälsovård under undantagsförhållanden som avses i beredskapslagens 3 § 1, 4 och 5 punkter. Enligt 88 § 3 mom. tillämpas det som i paragrafen föreskrivs om välfärdsområden, när det gäller landskapet Åland, på kommunerna på Åland. Dessa stadganden gäller, liksom gällande bestämmelser, bl.a. undantag från den stadgade vårdgarantin. Den av Ålands lagting 29.3.2021 antagna landskapslagen om ändring av landskapslagen om hälso- och sjukvård gäller undantag från vårdgarantin på Åland. Lagändringen berättigar Ålands hälso- och sjukvård att i situationer som föranleds av en naturkatastrof, en kärnkraftsolycka, en storolycka eller någon annan därmed jämförbar händelse för att trygga befolkningens hälsa och välfärd avstå från iakttagande av de i lagens 20 § föreskrivna tidsfristerna vid ordnande av icke-brådskande sjukvård, om det är nödvändigt för ordnande av brådskande sjukvård och om patientens hälsa inte riskeras av att tidsfristen överskrids. Bestämmelsen motsvarar huvudsakligen innehållet i beredskapslagens 88 § 1 mom. 1 punkt. I utlåtande 1.6.2021 (nr. 97/2021) över landskapslagen anförde Högsta domstolen bl.a. följande:

”Den rikslagstiftning i vilken det stadgas om befolkningsskydd och beredskap inför undantagsförhållanden gäller på grundval av 27 § 28 och 34 punkten självstyrelselagen som utgångspunkt även på Åland och tillämpas i landskapet även på sådana frågor som under normala förhållanden hör till landskapets lagstiftningskompetens, såsom hälso- och sjukvården. De befogenheter som finns för myndigheter t.ex. enligt beredskapslagstiftningen kan således tas i bruk även på Åland trots att de gäller hälso- och sjukvården (GrUU 6/2009 rd).”

Dessutom gjorde grundlagsutskottet följande förtydligande:

”Landskapet har lagstiftningskompetens beträffande hälso- och sjukvården och därmed även beträffande olika tidsfrister för vården i allmänhet. Riket har lagstiftningskompetens för beredskap inför undantagsförhållanden och riket har antagit lagstiftning bl.a. för att skydda befolkningen under undantagsförhållanden. Undantagslagstiftningen gäller även för landskapets del och kan tillämpas på Åland. Undantagslagstiftningen liknar den nu ifrågavarande landskapslagen. Högsta domstolen anser att lagtinget har kunnat anta den ifrågavarande landskapslagen inom ramen för den lagstiftningskompetens landskapet har beträffande hälso- och sjukvård trots rikets lagstiftningskompetens som gäller befolkningsskyddet och beredskap inför undantagsförhållanden. Högsta domstolen konstaterar dock för tydlighetens skull att ifall riket använde den kompetens som tillhör riket enligt 27 § 34 punkten självstyrelselagen och med stöd av 88 § beredskapslagen för tryggnaden av hälso- och sjukvården under undantagsförhållanden utfärdade sådana förordningar som omfattade även Åland, skulle de tillämpas i landskapet utan hinder av den nu aktuella landskapslagen eller en landskapsförordning som utfärdats med stöd av den (jfr. den ibruktagningsförordning som granskats i GrUB 1/2021 rd); i detta fall var det fråga om ett uttryckligt undantag från huvudregeln att förordningen skulle gälla även på Åland).”

Det föreligger således inte några hinder för att inta bestämmelsen i 88 § 3 mom. i beredskapslagen, eftersom beredskapslagen kan bli tillämplig endast under undantagsförhållanden. Under normaltida förhållanden är det däremot inte möjligt att i rikslagstiftningen påföra landskapets myndigheter uppgifter. Den offentliga hälso- och sjukvården på Åland handhas inte av kommunerna utan av myndigheten Ålands hälso- och sjukvård, som är underställd landskapsregeringen. Momentet kunde därför lyda enligt följande: "Vad som i denna paragraf föreskrivs om välfärdsområden tillämpas när det gäller landskapet Åland på kommunerna samt hälso- och sjukvården på Åland." Alternativt kunde momentet strykas eftersom paragrafen enligt det som anförs ovan ändå bör anses gälla på Åland med de organisatoriska avvikelserna.

3. Stadganden som berör ämbetsverkets uppgifter

Ämbetsverket utgör ett i lagen om regionförvaltningsverk avsett regionförvaltningsverk, vars uppgifter dock avviker från regionförvaltningsverken i riket. Beträffande räddningsväsendet har ämbetsverket ombesörjt de befolkningsskyddsuppgifter som enligt rikets räddningslag och -förordning ankommer på regionförvaltningsverken. I fortsättningen ska det föreskrivas om ordnandet av räddningsväsendet i den lag om ordnande av räddningsväsendet som träder i kraft vid ingången av 2023. Alla bestämmelser om organisationen i räddningslagen upphävs och deras innehåll överförs till lagen om ordnande av räddningsväsendet. Enligt ämbetsverkets uppfattning förblir regionförvaltningsverkens uppgifter beträffande brand- och räddningsväsendet samt befolkningsskyddet och beredskapen huvudsakligen som för tillfället, vilket även gäller ämbetsverket till den del som befolkningsskyddet och beredskapen inför undantagsförhållanden berörs. I de bestämmelser i räddningslagen som gäller befolkningsskydd föreslås att det ska föreskrivas att på Åland sköter Statens ämbetsverk på Åland allmänt samordningen av de befolkningsskyddsförberedelser och befolkningsskyddsarrangemang som gäller landskapet Åland, framställningar till inrikesministeriet om vilka personer, vilken materiel och vilka lokaler som omfattas av skyddet enligt Genevekonventionerna, samt framställningar till inrikesministeriet om förordnande av ledningen och annan specialpersonal inom befolkningsskyddet att delta i sådan befolkningsskyddsutbildning som Räddningsinstitutet ordnar. *Ämbetsverket förordar för sin del denna ändring, som kompletterar de uppgifter som enligt den nya lagen om ordnande av räddningsväsendet ankommer på ämbetsverket i egenskap av regionförvaltningsverk.* Ämbetsverket ombesörjer redan nu uppgifter som ansluter sig till de föreslagna nya uppgifterna.

Ämbetsverket har heller inte några anmärkningar beträffande övriga bestämmelser som berör ämbetsverket i den föreslagna lagstiftningen.

4. Sammanfattning

Ämbetsverket har ovan under avsnitt 2 föreslagit ändringar i det nya 88 § 3 mom. i beredskapslagen. I övrigt förordar ämbetsverket den föreslagna lagstiftningen.

L a n d s h ö v d l i n g

Peter Lindbäck

Förvaltningschef

Rainer Åkerblom

